

УДК 81: 00. 12/18

ХРАБАН Т.Є.

Горлівський інститут іноземних мов

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ У ПІЗНАННІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглядається роль інтернет-комунікації у пізнанні мовної картини світу, похідними якої є “національна мовна картина світу” та індивідуальна національна мовна картина світу. Базовими концептами, що створюють мовну картину світу інтернет-комунікації, виступають “віртуальна реальність”, “кіберпростір” та “віртуальний час”.

Ключові слова: Інтернет, інтернет-комунікація, мовна картина світу, віртуальна реальність, віртуальний час, кіберпростір.

В статье рассматривается роль интернет-коммуникации в познании языковой картины мира, производными которой являются “национальная картина мира” и индивидуальная национальная языковая картина мира. Базовыми концептами, которые создают языковую картину мира, выступают “виртуальная реальность”, “киберпространство”, “виртуальное время”.

Ключевые слова: Интернет, интернет-коммуникация, языковая картина мира, виртуальная реальность, виртуальное время, киберпространство.

In this article significance of Internet-communication for exploration of world's language picture is considered. Derivatives of the former are “national language picture of world” and “individual national language picture of world”. The basic concepts creating the world's language picture of Internet-communication are “virtual reality”, “cyberspace”, “virtual time”.

Key words: Internet, Internet-communication, world's language picture, virtual reality, cyberspace, virtual time.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Нове осмислення мовної картини світу (МКС) пов'язано з появою Інтернету. Інтернет є найважливішим феноменом, який активно впливає на світоглядні та соціально-філософські концепції, що панують у сучасному суспільстві. Він також впливає на розвиток нових видів комунікації, мислення, свободи та творчості, призведе до створення цивілізації нового типу, заснованої на комунікативно-синергетичній парадигмі.

Храбан Т.Є.

Слід відзначити, що якщо відмінною рисою Людини розумної вважається її здібність одержувати, синтезувати інформацію та на базі отриманих знань створювати нові знання, то відмінною рисою користувача Інтернету можна рахувати її здібність обробляти та перероблювати обсяги інформації, збільшені у десятки, а то і сотні разів. Інформаційні потоки рухаються через людину в нинішній час з такою швидкістю і мають у собі такі обсяги інформації, що час визнати – в сучасній історії зароджуються картини світу користувачів Інтернету та набувають все більш оформлені риси.

Крім того, останніми роками в різноманітних дослідженнях Інтернет розглядають як частину сучасної наукової картини світу, як важливий елемент суспільства. Можна стверджувати, що всі ці дослідження – від загальнонаукових до філософських – торкаються багатьох питань, що потребують дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Видатні вчені та філософи, такі як: В. Степін, Д. Чернавський, І. Олексієва, В. Аршинов, О. Астафьєва, В. Войцехович, Є. Грязнова, С. Катречко, В. Кутирьов, В. Гухман, В. Нікітаєв, В. Лепський, О. Малишко, С. Павлова, В. Розін тощо вивчають Мережу в контексті синергетики, віртуалістики, теорії зі складності, антропного принципу і у цілому постнеокласичної науки, що розвивається у останні 40 років. Ці автори ставлять багато питань щодо зв'язку Інтернету та свідомості: про зміни природи людини, про можливості “вічності” для віртуальної людини, про можливі та паралельні світи, про “розшарування” свідомості, про мережеву свідомість як “постсвідомості” і таке інше. Варто зазначити також найважливіший вплив, що сприяв створенню інтернет-лінгвістики і осмислення феномену інтернет-комунікації у різних парадигмах лінгвістичного знання, був здійснений такими відомими вченими як О. Горошко, Н. Слухай, Л. Компанцевою та багатьма іншими.

Проблеми теоретичного осмислення ролі інтернет-комунікації у пізнанні мовної картини світу відображено в дисертаціях: І. Борисова [1] (лінгвокомунікативний аспект українського мовознавчого дискурсу), Т. Любченко (застосовання

теорії лексикографічних систем для побудови лексикографічних систем граматичного типу) [2], О. Муранова (дослідження особливостей мовної картини світу в тексті науково-популярної статті) [3] тощо.

Мета статті – визначити роль інтернет-комунікації у пізнанні мовної картини світу.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Інтернет – це не просто нова технологія, що дозволяє спілкуватися позазвичайних просторових кордонів та часових обмежень. Це ще і новий інформаційний простір, а для багатьох зовсім – справжнє середовище життя. Можна стверджувати, таким чином, що Інтернет є не лише *технічним*, але й *соціальним новим явищем*, тобто – осередком нових форм буття.

Наступним фактором, що дозволяє казати про формування якісно нової картини світу – це загальна інтеграція інформації та знань. Для Інтернету характерна глобалізація. Вона виявляється зокрема в тому, що всі країни і народності отримують будь-які загальні (“глобальні”) риси, формується деяка “глобальна” культура. Але основним елементом є те, що на сьогодні вже можна говорити про характерні риси цього “загального місця” знань, інформації.

Цей процес, що відбувається у Мережі, дає можливість кожному користувачу Інтернету отримати доступ практично до будь-яких даних, що його цікавлять. Це стає рухомим фактором такого процесу, як формування “суперкультури”. Першим це явище помітив дослідник культури, комунікації та міжкультурної комунікації професор Дж. Лалл (James Lull). У своєму дослідженні вчений стверджує, що сучасні технології та “інтернетизація” суспільства, що збільшується, сприяють переродженню культури як феномену, вона зазнає суттєву трансформацію. Культура перестає розглядатися виключно у своєму національному аспекті, коли кожен народ, поєднаний за географічним принципом та такий, який розмовляє однією мовою, є носієм однієї культури [4:132-161].

Основою для реконструкції мовної картини світу можуть слугувати або мовні номінації, або “факти мови”, до яких відносяться різноманітні лексеми, граматичні форми, словотворчі засоби, просодії, синтактичні конструкції, фраземи, правила лексико-семантичної сполученості тощо, або культурні концепти, проявом яких є вся сукупність мовних та немовних засобів, що прямо чи опосередковано ілюструють, уточнюють та розвивають їх зміст.

Основою моделі світу служать категорії, що репрезентують позамовну дійсність у вигляді змістових дискретних одиниць: для когнітивної моделі – це концепти, а для мовної моделі – семантичні моделі мови. Різниця між цими видами категорій зводиться головним чином до того, що семантичні категорії, у відмінності до категорій мислення, “втлені у конкретних мовних засобах (лексичних, граматичних та ін.), специфічних для кожної мови”, і “тісно пов’язані зі сферою конотації, тобто додатковим смисловим змістом, що співвідноситься з образним мисленням та зі сферою структурних форм та функцій, тобто з різними типами суто мовного знання” [5:138].

Базовими концептами, що формують мовну картину світу інтернет-комунікації, виступають “віртуальна реальність”, “кіберпростір” та “віртуальний час”. Концепт “віртуальна реальність” – один з найважливіших компонентів організації семіотики Мережі. У нинішній час існують різні трактовки поняття “віртуальна реальність”, що включають як широке розуміння даного феномену, коли віртуальною може бути названа будь-яка реальність, так і у більш вузькому сенсі, коли розглядають різні види віртуальної реальності (змінені стани людської свідомості, естетичні віртуальні реальності, віртуальні реальності когнітивних моделей та станів, езотеричні віртуальні реальності, а також віртуальні реальності сновидіння і таке ін.).

У даній статті ми розглядаємо віртуальну реальність у контексті інформаційних технологій як вид символічної реальності, що реалізує принцип зворотного зв’язку. В. Речицький пропонує розглядати символічну реальність як “простір людської уяви, в

якому феномени (предмети та явища) матеріального світу виступають як спеціальні замітники – знаки та символи, за допомогою яких людина організує свою активність і завдяки яких здійснює її взаємодію з іншими людьми та оточуючим її природним середовищем” [6].

Існують декілька підходів до поняття “віртуальна реальність” у контексті комп’ютерних та інформаційних технологій.

1. Визначення “віртуальної реальності” як реальності, опосередкованої комп’ютерними технологіями. Прихильниками даного підходу є А. Крокер, М. Weinstein, Н. Петрова, В. Розин, Д. Шапіро. Вони відзначають здійснення потреби людства створювати альтернативні світи в Мережі, а також пов’язують існування віртуальної реальності із відчуженням людини від власної плоті у процесі використання комп’ютерних технологій. При цьому людська плоть перетворюється у підключене до Мережі тіло [7:66].

Віртуальна реальність при такому підході характеризується наступними чинниками: а) вона генерована людиною; б) вона виступає як замітник об’єктивно наявної реальності; в) вона має властивість правдоподібності дійсності. У віртуальній реальності на перший план виходить проблема достеменності реальності. Особливо це важливо для створення різного роду тренажерів, імітації реальних “положень справ” у голографічних установках, екранних презентаціях, електронному спілкуванні тощо.

2. Визначення категорії “віртуальної реальності” як форми соціального процесу, рухомим фактором якого є комп’ютерні технології. Представники даного підходу (Д. Іванов, Л. Нагматулліна, В. Падерін, Є Таратута та ін.) визначають суспільство як систему комунікацій, а виникнення глобальних інформаційних мереж, перш з за все Інтернету, як результат використання суспільством нових форм комунікацій, і характеризують створення віртуальної реальності як процес соціальний, процес зміни суспільства в цілому, а не процес створення паралельного віртуального суспільства.

3. Віртуальна реальність розглядається як відображення психікою процесів, що здійснюється у самій же психіці, тобто самообраз. Дане психологічне направлення було обґрунтоване російським вченим М. Носовим. До цього підходу можна віднести роботи І. Корсунцева, у яких внутрішній суб'єктивний світ людини ототожнюється з віртуальним. М. Носов відзначає, що в буденній свідомості термін “віртуальна реальність” став асоціюватися виключно з комп'ютерами. За його словами, “мабуть сила міфу про віртуальну реальність як комп'ютерної призвела до того, що існуючі розробки ідеї некомп'ютерної віртуальності залишилися поза увагою” [8:10].

Однак варто зазначити, що аналіз віртуальної реальності не обмежується вивченням тільки комп'ютерної. Більш ширший розгляд дозволяє осмислити як різні відомі віртуальні феномени, пов'язані з культурою, мистецтвом, релігією, міфологією, наукою.

Процес віртуалізації, інтегрований новими інформаційними технологіями, породив кіберпростір. Це змінило саму реальність, роздвоївши її на реальність об'єктивну, обмежену багатьма факторами, та віртуальну, необмежену нічим крім недоскональності технологій чи власної уяви.

Віртуальний простір, або кібопростір – належить до основних концептів інтернет-комунікації. Різниця між поняттями “віртуальна реальність” і “кіберпростір” є суттєвим: кіберпростір виступає як умова просторових характеристик, пов'язаних лише з видами комп'ютерної віртуальної реальності. У зв'язку з появою та бурхливим розвитком у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. нових інформаційних технологій, слово “кіберпростір” (англ. “cyberspace”) вперше метафорично застосував у 1982 р. канадський письменник-фантаст W. Gibson у новелі “Burning Chrome”.

Вчений Р. Вилков у своїй дисертації розглядає три підходи до поняття “кіберпростір”.

1. Технократичне. При цьому підході кіберпростір розглядається як біоелектронна система комунікацій (комп'ютери, програмне забезпечення та мережі) для доступу до різних інформаційних ресурсів.

2. Деконструктивне. Деконструктивісти розглядають кіберпростір як набір дискурсивних практик.

3. Психоаналітичне. З точки зору психоаналітичного підходу кіберпростір є сукупність технологій з виробництва віртуальної реальності різних видів, що проявляються в електронному середовищі.

Р. Вилков, узагальнюючи результати різних підходів (технократичне, деконструктивне та психоаналітичне) до поняття “кіберпростір”, дає таке визначення: “Кіберпростір – це новий, відмінний за своєю типологією від семіотичного простору, де операції зі знаками здійснюється за допомогою сучасних комп’ютерних технологій, що полегшують та суттєво прискорюють розумову діяльність людей. Кіберпростір виступає як засіб для пошуку можливостей виявлення та розуміння нових шляхів досягнення загальнолюдських цілей” [9:23].

Ще одним важливим концептом інтернет-комунікації є “віртуальний час”. Сполучення суспільного життя та Інтернету здійснюється на всіх рівнях розвитку суспільства: культурному, соціально-побутовому, економічному, філософському. Інтернет стає своєрідним дзеркалом відображення людської думки на певному етапі її розвитку. Разом з тим Інтернет не просто пасивно переймає все те, що створюється людиною у реальності, він активно формує людську свідомість, стираючи раніш існуючі кордони. Він змінює уже сформовані основи та норми.

Час у просторі Інтернету має властивості релятивізму, розтягається або стискується під впливом людської свідомості, яке орієнтується на внутрішній час. Час усередині віртуального простору може проходити швидше чи повільніше у відповідності до суб’єктивного сприйняття, але у порівнянні з природним часом протікає скоріше. Цей факт відмічають практично всі відвідувачі Інтернету, що обумовлено високою швидкістю розповсюдження потоків інформації у Мережі. Академік С. Хоружий зауважує: “Більш складні активності, що передбачають розвинену інтенціональність, відсутні або порушуються з більшою ймовірністю: так, наприклад, “створення часових позицій” і

особливо формування об'єктивного часу, яке співпадає з об'єктивним, фізичним. Останнє найбільш очевидне і належить до найсуттєвіших ознак віртуальної події: така подія явно порушує ту фундаментальну умову, що об'єктивований абсолютний час за необхідності ідентичний часу, який належить сприйняттю та розумінню” [10].

Вчений описує феномен “зникнення часу” у віртуальних станах і вказує на те, що при порушенні топологічних структурних властивостей часу, до яких відноситься одномірність, односпрямування, необоротність та послідовність, час припиняє бути тривалістю. Подія, що не має тривалості, а відповідно і форми, є миттєвою, що відбувається у нескінченно коротку мить. А нескінченно коротка мить, у свою чергу відкриває вічність, яка не має ні початку, ні кінця.

Висновки. Таким чином, на основі думок, викладених у статті, можна зробити такі висновки:

нове осмислення мовної картини світу (МКС) пов'язано з появою Інтернету;

процес віртуалізації, інтегрований новими інформаційними технологіями, породив кіберпростір;

віртуальний світ концептуально оформився, його мовна картина склалася. Концепти: “віртуальна реальність”, “кіберпростір”, “віртуальний час” важливі для формування всієї парадигми Мережі, а також є ключовими для різних національних мовних картин світу. Мережа Інтернету є міжкультурним феноменом, сформованим на стику концептуальних світів різних націй, на перетині реальності й віртуальності як просторів діяльності людини, різних картин світу й культурно-ментальних досвідів.

Перспективи подальших досліджень. На основі визначення ролі інтернет-комунікації у пізнанні мовної картини світу і, враховуючи те, що у різних народів через їх історично-культурний розвиток є своє особисте уявлення щодо сутності цього поняття. Тому вважаємо за необхідне провести на рівні дисертаційного дослідження аналіз сутності поняття “мовна

картина світу”, що створюється, зокрема, і завдяки інтернет-комунікації в інтернет-комунікації за матеріалами мов трьох іноземних груп: слов'янської, германської та романської.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Борисов В.* Лінгвокомунікативний аспект українського мовознавчого дискурсу: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец.: 10.02.01 / В.А. Борисов. – Харків, 2011. – 21 с. 2. *Любченко Т.* Лексикографічні системи граматичного типу та їх застосування в засобах автоматизованого опрацювання мови: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 10.02.21 / Т. П. Любченко. – К., 2011. – 19 с. 3. *Муранова О.* Языковая картина мира в тексте научно-популярной статьи : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец.: 10.02.01 / О.С. Муранова. – Санкт-Петербург, 2009. – 19 с. 4. *Lull J.* Culture in the Communication Age / J. Lull – London, New York : Routledge, Taylor and Francis Group, 2001. – 226 p. 6. *Васильев Л.* Современная лингвистическая семантика : [учеб. пособие] / Л. М. Васильев. – М. : Высшая школа, 1990. – 176 с. 7. *Речицкий В.* Открытость информации как универсальное требование/ В. В. Речицкий // Индекс. Досьє на цензуру. – 2004. – № 20. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.index.org.ru/journal/20/rechizki20.html>. 8. *Носов Н.* Виртуальная психология / Н. А. Носов. – М. : Аграф, 2000. – 432 с. 9. *Вилков Р.* Киберпространство как социокультурный феномен, продукт технологического творчества и проективная идея специальности : автореф. дис. ... канд. фил. Наук: 09.00.01 / Р.И. Вилков. – Екатеринбург : Копировальный салон “Копирус”, 2009. – 24 с. 10. *Хоружий С.* Род или недород. Заметки к онтологии виртуальности / С. С. Хоружий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.synergia-isa.ru/lib/download/.../017_Horuzhy_Rod_ili_nedorod.do.